

Тема 5. Регіональна безпека

1. *Постбіполярність та нові підходи в організації міжнародних зв'язків.*
2. *Регіональний комплекс безпеки.*
3. *Регіональні системи колективної безпеки.*
4. *Безпекова ситуація у Східній Європі.*
5. *Роль України у системі безпеки Східної Європи.*
6. *Система безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР).*
7. *Система безпеки в Латинській Америці.*
8. *Система безпеки на Близькому Сході.*

1. Постбіполярність та нові підходи в організації міжнародних зв'язків

Міжнародне безпекове середовище нині перебуває у стані глибокої та багатовимірної трансформації, яку дедалі частіше характеризують як найбільшу кризу з часів завершення біполярного протистояння. Якщо в період «холодної війни» структура міжнародної системи вирізнялася відносною стабільністю завдяки чіткій ієрархії та балансуванню між двома наддержавами, то сучасний світ характеризується високим рівнем невизначеності, фрагментації та конкуренції. Події у Східній Європі, передусім повномасштабна агресія російської федерації проти України, стали катализатором глобальних змін і водночас симптомом глибших системних криз у міжнародних відносинах.

Трансформація міжнародної системи після завершення «холодної війни» спричинила суттєве переформатування глобального порядку. Відбулася поступова ерозія біполярності та формування складної багатополлярної або навіть поліцентричної структури, де поряд із державами вагому роль відіграють міжнародні організації, транснаціональні корпорації, регіональні об'єднання та недержавні актори. Зростання впливу таких суб'єктів, як Європейський Союз, НАТО, а також регіональних союзів у Азії, Африці та Латинській Америці, засвідчує перехід до більш децентралізованої моделі глобального управління.

Водночас постбіполярний період не привів до встановлення стабільного «ліберального міжнародного порядку», як це прогнозувалося на початку 1990-х років. Натомість спостерігається посилення ревізіоністських тенденцій з боку окремих держав, які прагнуть перегляду існуючих правил і норм. Це проявляється у порушенні принципів територіальної цілісності, суверенітету, невтручання у внутрішні справи, що підриває основи міжнародного права та системи колективної безпеки.

Особливістю сучасної безпекової кризи є її розгортання в умовах глобалізації — процесу, який значно підвищив взаємозалежність держав і суспільств. Економічні, енергетичні, технологічні та інформаційні зв'язки стали настільки тісними, що конфлікти навіть регіонального масштабу мають глобальні наслідки. Наприклад, війна в Україні вплинула на світові ринки продовольства та енергоресурсів, спричинила інфляційні процеси, змінила логістичні ланцюги та підвищила рівень політичної напруги у різних регіонах світу.

У цих умовах дедалі більшої ваги набуває взаємодія двох ключових тенденцій сучасності: глобалізації та регіоналізації. З одного боку, глобалізація сприяє уніфікації економічних процесів, поширенню технологій і формуванню глобальних ринків. З іншого — спостерігається зростання ролі регіональних і субрегіональних об'єднань, які стають важливими інструментами забезпечення безпеки та розвитку. Це проявляється у посиленні ролі таких структур, як Європейський Союз, АСЕАН, Африканський Союз, а також численних субрегіональних форматів співпраці.

Регіоналізація в сучасних умовах виконує не лише економічну, а й безпекову функцію. У ситуації, коли глобальні механізми, зокрема ООН, часто виявляються неспроможними ефективно реагувати на кризи через політичні суперечності між великими державами, саме регіональні організації беруть на себе значну частину відповідальності за стабільність. Це стосується як миротворчих операцій, так і координації санкційної політики, гуманітарної допомоги та відновлення постконфліктних територій.

Сучасна міжнародна система також характеризується появою нових типів загроз, які мають гібридний і транснаціональний характер. До них належать кіберзагрози, інформаційні війни, тероризм, транснаціональна злочинність, кліматичні зміни та пандемії. Такі виклики не можуть бути ефективно вирішені виключно на національному рівні, що зумовлює необхідність поглиблення міжнародної кооперації. Водночас саме ці загрози часто використовуються як інструменти геополітичного впливу, що ще більше ускладнює безпекове середовище.

Важливою рисою сучасного етапу є також мілітаризація міжнародних відносин та зростання витрат на оборону. Багато держав переглядають свої оборонні стратегії, модернізують збройні сили та посилюють військово-політичні союзи. Зокрема, відбулося розширення НАТО, активізація безпекового співробітництва в Індо-Тихоокеанському регіоні, формування нових альянсів, таких як AUKUS. Це свідчить про поступове повернення до логіки силового стримування як одного з ключових елементів міжнародної безпеки.

Окремої уваги заслуговує трансформація ролі держави в умовах глобалізації. З одного боку, держави залишаються головними акторами міжнародної політики, з іншого — вони змушені адаптуватися до нових реалій, у яких значну роль відіграють недержавні суб'єкти. Це вимагає нових підходів до формування зовнішньої політики, зокрема розвитку публічної дипломатії, цифрової дипломатії, а також залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень.

У контексті регіональної політики держав важливим є її багаторівневий характер. Локальний рівень передбачає розвиток окремих територій та громад, забезпечення їх економічної спроможності та соціальної стабільності. Субрегіональний рівень охоплює взаємодію держав у межах певних географічних регіонів, що дозволяє враховувати специфіку спільних викликів і можливостей. Глобальний рівень забезпечує інтеграцію держав у світову систему та участь у вирішенні глобальних проблем.

Основними завданнями регіональної політики залишаються стимулювання економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності, створення робочих місць та забезпечення сталого розвитку. Проте в сучасних умовах до них додаються нові пріоритети, зокрема підвищення стійкості до криз, розвиток критичної інфраструктури, енергетична безпека та цифрова трансформація. Особливого значення набуває також екологічний вимір регіональної політики, що пов'язаний із необхідністю адаптації до змін клімату та переходу до «зеленої» економіки.

Таким чином, сучасне міжнародне безпекове середовище характеризується складністю, динамічністю та високим рівнем невизначеності. Поєднання глобалізаційних і регіоналізаційних процесів, поява нових загроз і трансформація ролі традиційних акторів формують нову архітектуру міжнародної безпеки. У цих умовах ключовим завданням міжнародної спільноти є пошук ефективних механізмів співпраці, здатних забезпечити стабільність, передбачуваність і сталий розвиток у глобальному масштабі.

2. Регіональний комплекс безпеки

Регіональна безпека у сучасних умовах постає як багатовимірне явище, що охоплює забезпечення захисту населення, природного середовища, економіки та інфраструктури регіону в процесі різноманітної діяльності суспільства. Вона передбачає не лише реагування на наявні загрози, але й формування стійкості до потенційних криз, здатність адаптуватися до змін та забезпечувати сталий розвиток. У цьому контексті регіональна безпека стає ключовим елементом сучасної системи міжнародних відносин, особливо в

умовах зростання глобальних ризиків і трансформації традиційних механізмів забезпечення стабільності.

На сучасному етапі формування міжнародної системи безпекова архітектура європейського регіону значною мірою спирається на інституційні механізми Європейського Союзу. Водночас важливу роль відіграють і інші структури, зокрема НАТО, ОБСЄ, а також національні безпекові системи держав-членів. Європейський Союз поступово трансформувався з економічного об'єднання у комплексного актора безпеки, здатного реагувати на широкий спектр викликів — від військових до гуманітарних, від економічних до кібернетичних.

Європейська інтеграція виступає одним із найважливіших чинників сучасного міжнародного розвитку, продовжуючи логіку модернізації світової цивілізації. Вона базується на ідеї подолання конфліктності через економічну взаємозалежність, політичну координацію та спільні цінності. Історично інтеграційні процеси в Європі були спрямовані на недопущення повторення масштабних воєн, що спустошили континент у першій половині XX століття. Саме тому ще з часів створення Європейського об'єднання вугілля та сталі безпековий компонент був закладений у саму основу інтеграційного проекту.

З часом Європейський Союз сформував власну безпекову політику, яка включає Спільну зовнішню та безпекову політику (CFSP) та Спільну політику безпеки і оборони (CSDP). Ці механізми дозволяють координувати дії держав-членів у сфері міжнародної безпеки, проводити миротворчі місії, запроваджувати санкції та реагувати на кризи. Особливої актуальності ці інструменти набули після 2014 року та ще більше — після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році, що стало переломним моментом для європейської безпекової політики.

Сучасна європейська безпекова система дедалі більше орієнтується на принцип стратегічної автономії, що передбачає здатність ЄС діяти самостійно у випадках, коли це необхідно. Водночас ця автономія не заперечує тісної співпраці з НАТО, яка залишається основою колективної оборони в Європі. Таким чином, формується своєрідна «подвійна» система безпеки, де ЄС відповідає за комплексні, переважно невійськові аспекти безпеки, а НАТО — за військовий компонент.

Європейський Союз можна розглядати як регіональний комплекс безпеки, у якому держави пов'язані спільними інтересами, загрозами та механізмами реагування. Його ключова особливість полягає у високому рівні інституціоналізації та наднаціональності, що дозволяє ефективно координувати політику держав-членів. Водночас цей комплекс не є ізольованим — він активно взаємодіє з іншими регіонами світу, що робить його важливим елементом глобальної безпекової системи.

Сек'юритизація, як процес перетворення певних проблем на питання безпеки, відіграє важливу роль у розвитку європейського безпекового простору. Спочатку вона стосувалася переважно військових загроз, однак з часом охопила економічні, соціальні, гуманітарні, екологічні та інформаційні аспекти. Це дозволило сформуванню комплексний підхід до безпеки, у якому враховуються різноманітні фактори впливу на стабільність регіону.

Східне розширення Європейського Союзу стало важливим етапом у розвитку регіональної безпеки. Воно не лише поширило зону стабільності на країни Центральної та Східної Європи, але й принесло нові виклики. Серед них — необхідність інтеграції різних економічних систем, подолання соціально-економічних диспропорцій, а також реагування на нові загрози, пов'язані з близькістю до нестабільних регіонів.

Однією з ключових сфер, яка зазнала сек'юритизації, стала міграція. Міграційна криза 2015–2016 років продемонструвала вразливість європейських держав до масових переміщень населення та викликала значні політичні та соціальні дискусії. З одного боку, міграція розглядається як виклик безпеці, пов'язаний із ризиками радикалізації, соціальної напруги та навантаження на соціальні системи. З іншого — вона є важливим економічним ресурсом, який може сприяти розвитку європейських економік в умовах демографічного старіння.

У сучасних умовах до традиційних викликів додаються нові загрози, зокрема кібербезпека, інформаційні операції та гібридні війни. Європейський Союз активно розвиває інструменти протидії цим загрозам, включаючи створення спеціалізованих агентств, посилення співпраці між державами-членами та розвиток цифрової інфраструктури. Особливу увагу приділяється захисту критичної інфраструктури, енергетичних систем та інформаційного простору.

Енергетична безпека стала ще одним ключовим елементом регіональної безпеки, особливо після скорочення залежності від російських енергоресурсів. ЄС активно диверсифікує джерела постачання енергії, інвестує у відновлювані джерела та розвиває спільну енергетичну політику. Це не лише підвищує рівень безпеки, але й сприяє переходу до більш екологічно сталих моделей розвитку.

Важливим аспектом сучасної регіональної безпеки є також кліматичні зміни, які дедалі більше розглядаються як фактор дестабілізації. Підвищення температури, екстремальні погодні явища, дефіцит ресурсів можуть спричинити конфлікти, міграцію та економічні втрати. Європейський Союз активно інтегрує кліматичний вимір у свою безпекову політику, зокрема через реалізацію «Зеленого курсу».

Глобалізація, як і раніше, відіграє двоїсту роль у розвитку регіональної безпеки. З одного боку, вона сприяє інтеграції, економічному розвитку та поширенню інновацій. З іншого — створює нові вразливості, пов'язані з транснаціональними загрозами, економічною залежністю та швидким поширенням криз. Саме тому сучасна політика безпеки повинна враховувати як глобальні, так і регіональні фактори.

Таким чином, регіональна безпека в Європі є складною, багаторівневою системою, що поєднує різноманітні інструменти, акторів та підходи. Європейський Союз виступає ключовим елементом цієї системи, забезпечуючи координацію політики, розвиток інституцій та реагування на виклики. Водночас ефективність цієї системи залежить від здатності держав-членів до співпраці, адаптації до нових умов та спільного бачення майбутнього розвитку. У світі, що швидко змінюється, саме регіональні механізми можуть стати основою для формування нової, більш стійкої та ефективної архітектури міжнародної безпеки.

3. Регіональні системи колективної безпеки

Організація Об'єднаних Націй (Організація Об'єднаних Націй) виступає центральним елементом універсальної системи колективної безпеки, водночас поєднуючи та координуючи діяльність численних регіональних безпекових механізмів. Її Статут передбачає можливість існування та функціонування регіональних систем безпеки як важливого доповнення до глобальної архітектури підтримання миру. Зокрема, у главі VIII Статуту закріплено правові основи взаємодії між універсальним і регіональним рівнями безпеки, що відображає прагнення забезпечити баланс між глобальним управлінням і регіональною автономією.

Так, відповідно до положень статті 52 Статуту, існування регіональних угод або органів не лише допускається, але й розглядається як доцільне у випадках, коли вирішення спорів може ефективніше здійснюватися на регіональному рівні. Водночас ключовою умовою є відповідність діяльності таких структур цілям і принципам ООН, зокрема принципам суверенної рівності держав, мирного врегулювання спорів та незастосування сили. Таким чином, регіональні механізми не протиставляються універсальній системі, а інтегруються в неї як допоміжні інструменти.

Стаття 53 Статуту встановлює важливе обмеження: застосування примусових заходів регіональними організаціями можливе лише за умови отримання відповідного мандата Ради Безпеки ООН (Рада Безпеки ООН). Це положення покликане запобігти зловживанням і забезпечити централізований контроль за використанням сили у міжнародних відносинах. Водночас у

практиці міжнародних відносин інколи виникають ситуації, коли такі заходи отримують схвалення *постфактум* (*ex post facto*), що викликає дискусії серед науковців щодо легітимності подібної практики та її впливу на ефективність глобальної системи безпеки.

Згідно зі статтею 54, регіональні організації зобов'язані інформувати Раду Безпеки про всі заходи, що здійснюються або плануються з метою підтримання міжнародного миру та безпеки. Це положення забезпечує прозорість діяльності регіональних структур та сприяє координації зусиль на глобальному рівні. Таким чином, формується багаторівнева система безпеки, у якій універсальні та регіональні механізми взаємодіють і доповнюють один одного.

У міжнародно-правовій доктрині важливим є розмежування понять «регіональні угоди» та «регіональні органи». Хоча в повсякденному вжитку їх часто ототожнюють або використовують узагальнений термін «регіональні організації», між ними існує принципова різниця. Регіональні угоди — це передусім багатосторонні міжнародні договори, укладені державами певного регіону для досягнення спільних цілей. Натомість регіональні органи — це інституціоналізовані структури, створені на основі таких угод, які мають постійні органи управління, механізми прийняття рішень і реалізації політики.

Водночас межа між цими категоріями не є жорсткою. У практиці міжнародних відносин нерідко трапляється, що первинна міждержавна угода з часом трансформується у повноцінну міжнародну організацію з розвиненою інституційною структурою. Таким чином, регіональні угоди можуть еволюціонувати у регіональні органи, що свідчить про динамічний характер міжнародно-правових інститутів.

Ключовою ознакою як регіональних угод, так і органів є наявність спільних інтересів держав, зумовлених географічною близькістю, економічними зв'язками, історичними традиціями та культурною спорідненістю. Однак поняття «регіон» у міжнародному праві не обмежується лише географічними критеріями. Воно також включає політичні, цивілізаційні та ідентифікаційні аспекти. Це пояснює, чому до деяких регіональних організацій можуть входити держави, які географічно не належать до відповідного регіону, але мають спільні політичні чи безпекові інтереси. Показовим прикладом є участь США та Канади в Організації з безпеки і співробітництва в Європі, що виходить за межі суто європейського простору.

В окремих випадках вирішальне значення для членства в регіональній організації мають не географічні, а ідентифікаційні критерії. Наприклад, у рамках Ліги арабських держав членство обумовлене належністю держави до арабського світу. Це свідчить про те, що регіональні об'єднання можуть

формуватися на основі спільної мови, культури, релігії чи історичного досвіду, а не лише територіальної близькості.

Аналіз співвідношення понять «міжнародно-правовий регіон» і «політичний регіон» дозволяє зробити висновок, що перше є більш вузьким. Міжнародно-правовий регіон визначається через конкретні правові інструменти — договори та установчі акти організацій, тоді як політичний регіон охоплює ширший спектр взаємодій, включаючи неформальні зв'язки, політичні альянси та економічні відносини.

Суттєвою вимогою до регіональних організацій колективної безпеки є відповідність їх діяльності принципам Статуту ООН. Це передбачає, зокрема, закріплення у їхніх установчих документах заборони застосування сили або погрози силою, а також наявність ефективних механізмів мирного врегулювання спорів. У цьому сенсі регіональні організації виконують функцію «першої лінії реагування» на конфлікти, намагаючись локалізувати їх до втручання глобальних інституцій.

Важливим аспектом є також розподіл компетенцій між універсальною системою колективної безпеки та регіональними структурами. Хоча ООН зберігає пріоритет у питаннях застосування сили, регіональні організації мають значну автономію у сфері превентивної дипломатії, миротворчості та постконфліктного відновлення. Це дозволяє підвищити ефективність реагування на кризи, враховуючи специфіку кожного регіону.

Поняття «примусові заходи», яке використовується у Статуті, охоплює широкий спектр дій — від економічних санкцій і дипломатичних обмежень до військових операцій. У сучасних умовах до цього переліку також додаються кібероперації, інформаційні заходи та інші інструменти гібридного впливу. Надання регіональним організаціям права на застосування таких заходів під контролем Ради Безпеки сприяє більш гнучкому та оперативному реагуванню на загрози.

Разом з тим у наукових і політичних колах триває дискусія щодо доцільності розширення повноважень регіональних організацій. З огляду на обмежену ефективність Ради Безпеки у деяких конфліктних ситуаціях, зокрема через право вето постійних членів, дедалі частіше висловлюються пропозиції надати регіональним структурам більше самостійності у застосуванні примусових заходів. Однак така позиція викликає занепокоєння щодо можливих зловживань і підриву єдиної системи міжнародної безпеки.

У міжнародно-правовій практиці сформувався консенсус щодо визнання низки організацій як регіональних систем колективної безпеки. До них належать, зокрема, Організація американських держав, Африканський Союз, Ліга арабських держав, а також Співдружність Незалежних Держав. Крім того, Генеральна Асамблея ООН неодноразово підкреслювала важливу роль таких

структур, як Організація з безпеки і співробітництва в Європі та Європейська служба зовнішньої діяльності, у забезпеченні регіональної стабільності.

Отже, сучасна система міжнародної безпеки являє собою складну багаторівневу конструкцію, у якій універсальні та регіональні механізми перебувають у постійній взаємодії. Регіональні організації виступають не лише інструментами реалізації політики держав, але й важливими партнерами ООН у справі підтримання миру та безпеки. Їх ефективність значною мірою залежить від здатності діяти у межах міжнародного права, зберігаючи баланс між автономією та підпорядкованістю глобальним нормам.

4. Безпекова ситуація у Східній Європі

У контексті сучасних глобалізаційних процесів європейський регіональний комплекс безпеки (РКБ) дедалі більше стикається з тими самими викликами, що й глобальна система міжнародної безпеки загалом. Йдеться насамперед про транснаціональні загрози, які не мають чітких кордонів і здатні швидко поширюватися між державами. До таких належать міжнародний тероризм, організована злочинність, незаконний обіг наркотиків, торгівля людьми, а також кіберзлочинність. Ці явища мають складний, багатовимірний характер і часто взаємопов'язані між собою, що значно ускладнює їх нейтралізацію.

Особливе місце в європейському безпековому дискурсі посідає проблема міграції. Упродовж останніх десятиліть вона поступово трансформувалася з соціально-економічного питання у сферу безпеки, тобто зазнала процесу сек'юритизації. У публічному та політичному просторі багатьох європейських держав сформувалося уявлення про зв'язок між міграційними потоками та зростанням злочинності, радикалізації чи навіть терористичної активності. Хоча такі узагальнення часто є спрощеними або навіть хибними, вони суттєво впливають на формування політики безпеки та громадську думку. У цьому проявляється своєрідний парадокс: відкритість, ліберальність і транспарентність європейського простору, які є його фундаментальними цінностями, водночас створюють додаткові вразливості перед новими типами загроз.

У протидії зазначеним викликам європейські держави значною мірою спираються на потенціал Організація Північноатлантичного договору, яка традиційно виступає основою військово-політичної безпеки в регіоні. Після завершення «холодної війни» функції НАТО зазнали суттєвої трансформації: від класичної оборони проти зовнішньої агресії до ширшого спектра завдань, включаючи боротьбу з тероризмом, кризове реагування та забезпечення стабільності поза межами території держав-членів. Така еволюція була

зумовлена зміною характеру загроз, які дедалі частіше мають асиметричний і гібридний характер.

Водночас досвід останніх років, зокрема терористичні акти в європейських містах, засвідчив, що навіть потужні військово-політичні союзи не здатні повною мірою гарантувати внутрішню безпеку суспільств. Це актуалізує питання про необхідність розвитку власних інструментів Європейського Союзу у сфері безпеки, зокрема у галузях розвідки, контртероризму, кіберзахисту та охорони кордонів. У цьому контексті дедалі більше говорять про формування «європейського безпекового виміру», який доповнюватиме, але не замінюватиме трансатлантичне партнерство.

Попри це, забезпечення ефективної регіональної безпеки є неможливим без тісної взаємодії з міжнародними структурами різного рівня — від субрегіональних до глобальних. Співпраця з такими інституціями, як ООН, НАТО, ОБСЄ та іншими, дозволяє координувати зусилля, обмінюватися інформацією та формувати комплексні підходи до реагування на загрози. У сучасних умовах кожна держава або група держав, прагнучи гарантувати власну безпеку, змушена активніше долучатися до підтримання міжнародного порядку, розглядаючи це як невід'ємну складову національних інтересів.

Не менш важливим напрямом сучасної безпекової політики є екологічна безпека. Проблеми захисту довкілля набули глобального масштабу і поступово були інтегровані у сферу безпеки. Для європейського РКБ екологічний вимір є особливо актуальним, оскільки висока щільність населення, індустріалізація та обмеженість природних ресурсів роблять регіон вразливим до екологічних ризиків. Забруднення повітря, водних ресурсів, зміна клімату та деградація екосистем можуть мати транскордонний характер і впливати одночасно на кілька держав.

Показовим є те, що навіть локальні екологічні інциденти можуть мати масштабні регіональні наслідки. У подібних випадках держави змушені координувати свої дії, розробляти спільні стандарти та створювати механізми реагування. Саме такі виклики сприяють розвитку наднаціональних інституцій у Європі, які здатні ефективно управляти спільними ресурсами та забезпечувати екологічну безпеку. Це є однією з ключових відмінностей європейського РКБ від інших регіональних систем, де рівень інтеграції зазвичай є нижчим.

Унікальність європейського підходу полягає також у тому, що центр регіональної безпеки формується не навколо однієї домінуючої держави, а на основі наднаціональних структур, які представляють інтереси всіх учасників. Така модель дозволяє досягати більш збалансованих рішень і знижує ризик домінування окремих акторів, водночас підвищуючи ефективність колективного реагування на виклики.

Однак у сучасних умовах європейська система безпеки переживає серйозні випробування. Тривалий час вважалося, що ймовірність масштабного міждержавного конфлікту в Європі є мінімальною, а основну загрозу становлять саме нетрадиційні виклики. Проте події останніх років, зокрема агресія російської федерації проти України, докорінно змінили це сприйняття. Війна високої інтенсивності знову стала реальністю для європейського континенту, що змусило держави переглянути свої безпекові стратегії, збільшити оборонні витрати та посилити військову співпрацю.

У результаті відбувається переосмислення балансу між традиційними та новітніми загрозами. Якщо раніше основна увага приділялася гібридним викликам, то нині поряд із ними знову актуалізується питання класичної військової безпеки. Це свідчить про складність і багатовимірність сучасного безпекового середовища, в якому держави змушені одночасно реагувати на широкий спектр ризиків.

Таким чином, європейський регіональний комплекс безпеки перебуває у стані динамічної трансформації, зумовленої як глобалізаційними процесами, так і конкретними геополітичними подіями. Його подальший розвиток залежатиме від здатності поєднувати різні інструменти безпеки, зміцнювати міжнародну співпрацю та адаптуватися до нових реалій, зберігаючи при цьому баланс між відкритістю та захищеністю.